

STRATEGIE INVESTOVÁNÍ DO VYBAVENÍ OZBROJENÝCH SIL NA PŘÍKLADU USA A ČR

Mjr. Ing. Bohuslav PERNICA, Ph.D.

Anotace:

Investiční strategie ozbrojených sil do jejich vybavení je strategie vkládání finančních prostředků do rozvoje operačních schopností ozbrojených sil, do reprodukce zbraňových a technických systémů a růstu produktivity jednoho vojáka. Tato strategie se liší stát od státu a v jejím důsledku se liší také jejich obranné kapacity. Tento článek se zabývá investiční strategií ozbrojených sil USA, která vedla k jejich technologickému růstu, a srovnává ji s investiční strategií ozbrojených sil ČR, která musí reagovat na závazky České republiky v rámci Iniciativy v obranných kapacitách NATO.

***

Úvod

Na *Washingtonském summitu* v roce 1999 byla vyhlášena *Iniciativa v obranných kapacitách* (DCI – Defence Capability Initiative). Jejím cílem je zlepšení schopností NATO potřebných k plnění bezpečnostních úkolů 21. století v celém spektru činnosti *Aliance*. [1, 2] Požadavek na zlepšování operačních schopností ozbrojených sil všech členských států NATO potvrdil také *Pražský summit NATO* v roce 2002. [3] Způsobem, jak zlepšit operační schopnosti ozbrojených sil, je modernizace jimi používaného kapitálového vybavení. Z pohledu veřejných financí jednotlivých států *Aliance* vyžaduje DCI přijetí vhodné investiční strategie zajišťující nejen prostou reprodukci stávajících technických, zbraňových a jiných systémů používaných k vojensko-bezpečnostním účelům, ale hlavně tzv. technologický růst.

Ekonomická interpretace DCI

Přihlášení se k DCI je věcí zahraničních politiky. Formulace požadavků DCI, např. na vytvoření a udržování dostatečných kapacit pro pohotovou přepravu vlastních bezpečnostních sil za hranice NATO nebo dostatku kapacit pro tankování letadel za letu, je problémem vojenským. Dosažení cílů DCI je však vždy podmíněno dostatkem finančních zdrojů a efektivitou jejich investování. DCI má tak svou ekonomickou dimenzi. Na tento fakt jako první v Česku upozornil Čech v roce 2001 v práci *Alokace zdrojů v resortu obrany*. [4]

Čech v této publikaci ukázal na to, že v případě DCI jde o to, aby se jednotlivé členské státy NATO pokusily prostřednictvím dlouhodobě udržitelných kapitálových investic zmenšit technologický náskok USA, tzn. aby ve vojenském/obránném rozpočtu přijaly takovou investiční strategii, která povede k jevu, kterou teorie ekonomického růstu nazývá **prohlubování kapitálu**. [5] K prohlubování kapitálu dochází, roste-li reálná hodnota kapitálového vybavení připadajícího na jednotku personálu a zároveň roste produktivita této jednotky. Například nákup nové generace letounu vede k tomu, že se zmenší počty letounů potřebných k zabezpečení ochrany vzdušného prostoru státu a ještě případně poklesne počet obslužného personálu spojeného s plněním úkolu ochrany vzdušného prostoru.

Čech tuto myšlenku [5] později rozvedl v publikaci *Finanční náročnost profesionální armády*, [6] kde se zabýval otázkou stanovení optimální velikosti ozbrojených sil České republiky.

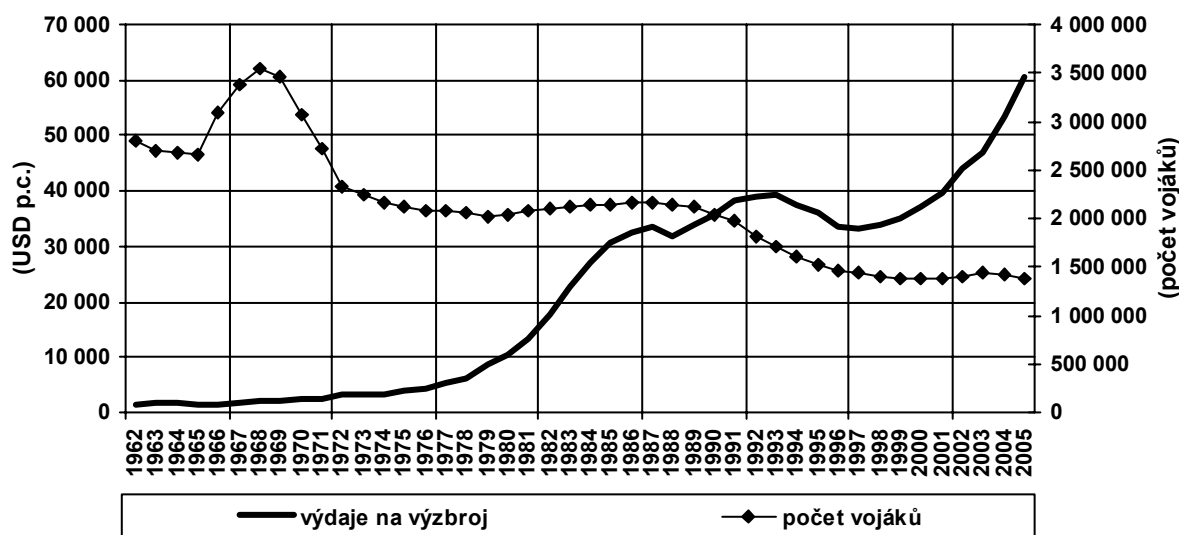
liky ve vztahu k dosažení reálné hodnoty kapitálového vybavení připadající na jednoho vojáka na úrovni USA. Jeho úvahy se týkaly ufinancovatelnosti českých profesionálních ozbrojených sil při stanoveném podílu výdajů na výzbroj a výstroj (kapitálové výdaje). Ve své publikaci [6] varoval před nadsazenými cílovými počty personálu profesionálních ozbrojených sil České republiky ve vztahu k požadavkům DCI na **dlouhodobě udržitelný technologický růst ozbrojených sil**.

Obě Čechovy publikace, odvolávající se na teorii ekonomického růstu, nás vedou k otázce, jaký průběh má investiční strategie ozbrojených sil, která vede k dlouhodobému udržitelnému růstu reálné hodnoty kapitálového vybavení připadající na jednoho příslušníka ozbrojených sil.

Investiční strategie ozbrojených sil USA

Určitou odpověď na naznačenou otázku dává obr. č. 1, na kterém je zachycen vývoj výdajů na výzbroj připadajících na jednoho vojáka ozbrojených sil USA v USD ve stálých cenách roku 2000 a vývoj počtu vojáků v letech 1962 až 2005.

Obr. č. 1: Počet vojáků a výdaje na nákup výzbroje připadající na jednoho vojáka v USA v USD ve stálých cenách (2000 = 100 %) v letech 1962 až 2005

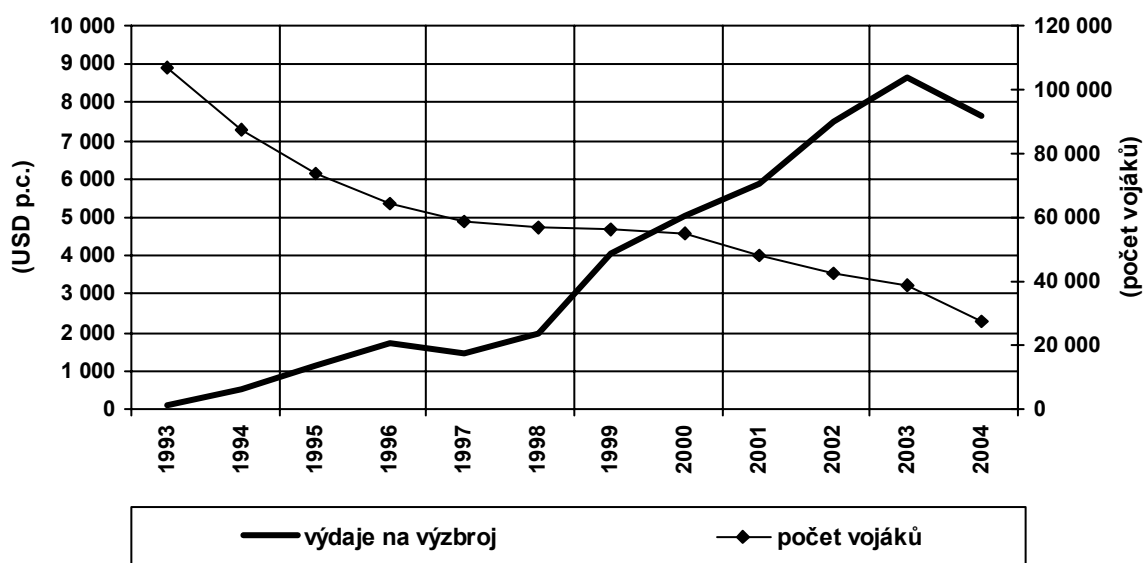
pramen: <http://www.gpoaccess.gov/usbudget/fy07/browse.html>; <http://siadapp.dior.whs.mil/index.html>.

Při interpretaci informací zachycených na obr. č. 1 je vhodné si zachycený vývoj periodizovat na období let: 1962 až 1973, 1974 až 1990, 1991 až 1997 a 1998 až 2005. Pokud jde o periodu let 1962 až 1973, je to období pomalého prohlubování vojenského kapitálu, kde jeho růst akceleruje až po profesionalizaci ozbrojených sil v roce 1973. V letech 1974 až 1990 se výdaje na výzbroj připadající na jednoho vojáka zněkolikanásobily. Je to **období závodů ve zbrojení**. Spojeným státům tento růst přinesl zásadní technologickou výhodu, která se ukázala v průběhu první války v Perském zálivu. S ohledem na programování vojenských výdajů ve víceletém cyklu, které bylo zavedeno v 60. letech 20. století za McNamary, [7] a v důsledku snižování početních stavů ozbrojených sil po rozpadu bipolarity rostou výdaje na výzbroj připadající na vojáka setrvačně ještě do roku 1993, pak se propadají jako důsledek rozpočtové restrikce Clintonovy administrativy. Obnovení tempa prohlubování kapitálu se znovu dostavuje až po roce 1998.

Investiční strategie ozbrojených sil ČR

Česká republika, potažmo její právní předchůdce Československo, byla mezi zeměmi, které podlely v závodě ve zbrojení. Cenou, kterou musely tyto státy zaplatit za prohraný závod, pojmenovali *Čech s Klabanem* jako **reparace studené války**. [8] Tím, že se státy, jako Česká republika, Slovensko či Maďarsko rozhodly pro členství v NATO, rozhodly se vlastně pro kompletní obměnu technických a zbraňových systémů podle technických standardů NATO, a to většinou jejich nákupem v zahraničí, případně nákupem zahraničních komponent a jejich montáží v tuzemsku. U České republiky to byl případ bitevníku L-159 Alca a modernizace tanku T-72. Tyto investice byly fakticky prováděny za světové (dolarové) ceny. Vývoj výdajů na nákup výzbroje připadající na jednoho vojáka v ČR ve stálých cenách roku 2000 se zohledněným kursem CZK/USD zachycuje obr. č. 2.

Obr. č. 2: Počet vojáků a výdaje na nákup výzbroje připadající na jednoho vojáka v ČR v USD ve stálých cenách (2000 = 100 %) v letech 1993 až 2004

pramen: <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=5342>; *Statistická ročenka ČR. 1993 - 2005*. Praha : ČSÚ.

Jak je patrné z obr. č. 2, rostou reálné výdaje na výzbroj připadající na jednoho vojáka ozbrojených sil ČR velmi dynamicky při neustálém snižování počtu vojáků. Tempo jejich růstu je srovnatelné s tempem růstu těchto výdajů v USA v období závodů ve zbrojení. Přesto bychom měli tento vývoj interpretovat s určitým nadhledem.

Reálná hodnota výdajů na výzbroj připadajících na jednoho českého vojáka sice dnes při teoretickém předpokladu, že všechny nákupy vojenské výzbroje byly provedeny v zahraničí, představuje 1/6 stejného ukazatele ozbrojených sil USA, nicméně nesmíme zapomenout, že objem kapitálových výdajů je zde tvořen hlavně dvěma vývojovými modernizačními projekty – modernizovaným tankem T-72 a bitevníkem L-159 Alca. U těchto projektů se nepodařilo „uvést do pohotovosti“ všechny investované prostředky. Část z nich má podobu tzv. **utopených nákladů**. Z původně plánovaných 350 tanků, [9] byly do užívání předány pouze tanky pro potřeby jednoho tankového praporu. [10] Na základě usnesení vlády ČR č. 346 z 12. 7. 1997 došlo sice v letech 1999 až 2002 k nákupu bitevníku L-159 Alca v počtu 72 kusů, leč v roce 2003 vláda ČR svým usnesením č. 1154 z 12. 11. 2003, kterým schválila *Koncepci výstavby profesionální AČR a mobilizace ozbrojených sil ČR přepracovanou na změněný zdrojový rámec*, přiznala, že provozováno bude jen 24 bitevníků. [10]

Závěr

Zásadním problémem investiční strategie ozbrojených sil České republiky v současnosti není její efektivita, ale její dlouhodobá udržitelnost. V souvislosti s úsilím České republiky o přijetí společné evropské měny dochází ke krácení vojenského/obránného rozpočtu [11] a Česká republika se pomalu vzdaluje původním cílům DCI. Podobný problém řeší i další státy EU potýkající se s rozpočtovou restrikcí vzniklou v důsledku vstupu do evropské měnové unie. Jeho vyřešení však není závislé na vůli vlád, ale na uvolnění fiskální disciplíny v rámci *Paktu růstu a stability*. Fiskální realita EU je příčinou, že brzké dosažení cílů stanovených DCI je dnes spíše fikcí. Ozbrojené síly však mohou správnými investičními rozhodnutími ovlivnit efektivnost vydávaných prostředků na modernizační projekty a to tak, že omezení pořizování kapacit neodpovídajícím bezpečnostním rizikům a hrozbám 21. století a budou se soustředit na nahrazování práce kapitálem, které by mělo zmenšit jejich závislost na trhu práce.

Použitá literatura

- [1] Press Release M-NAC-D-1(2000)64 *Prohlášení k Iniciativě v obranných kapacitách (DCI) - vydané na schůzce Severoatlantické rady na úrovni ministru zahraničí v Bruselu 8. června 2000* [<http://www.nato.int/docu/other/cz/2000/p00-064cz.htm>]
- [2] Press Release NAC-S(99)69 – 25 April 1999 *Defence Capabilities Initiative* [<http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99s069e.htm>]
- [3] Press Release (2002)127 – 21 November 2002 *Prague Summit Declaration* [<http://www.nato.int/docu/pr/2002/p02-127e.htm>]
- [4] čj.: 7178/2/8/2001-1404 ČECH, V. *Alokace zdrojů v resortu obrany* [závěrečná práce 11-ŘOS-OVK-GŠ], 1. vyd. Brno : Vojenská akademie, 2001.
- [5] SOLOW, R. , M. *Wachstumstheorie - Darstellung und Anwendung*. 1. Aufl. Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht, 1971.
- [6] *Finanční náročnost profesionální armády*. In Sborník referátů 5. mezinárodní konference o informatické podpoře personálních procesů [CD 2], 1. vyd. Praha : Carolina, 2002. [Praha: MO ČR 9. – 11. 10. 2001]
- [7] ENTHOVEN, AC., SMITH, KW. *How much is enough? Shaping the Defense Program 1961-1969*. 2nd Ed. Santa Monica : 2005. ISBN 0-8330-3826-5.
- [8] *Výzkum a vývoj modelu hodnocení efektivnosti zbraní a výzbroje* [závěrečná zpráva z projektu GA ČR č. 101/01/0377], 1. vyd. Brno : Akademie, o.p.s., 2002.
- [9] MAREK Vladimír. Tanky nesnášejí dinosauří vejce. *A-report*. 1998, č. 20, s. 8-9.
- [10] *A-report*. 2003, č. 24. [Koncepce výstavby profesionální AČR a mobilizace ozbrojených sil ČR přepracovaná na změněný zdrojový rámeček] 1. vyd. Praha: MO ČR, 2003. ISSN 1211-801X
- [11] *Vyjádření ministra obrany Karla Kühnla ke krácení rozpočtu Ministerstva obrany z 21. 8. 2006* [<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=7833>]